

Hvorfor arbejde?

Arbejde, live og læring i regionen

JUMP er finansieret af Interreg Deutschland-Danmark med midler fra Den Europæiske Fond for Regionaludvikling. Læs mere om Interreg Deutschland www.interreg5a.eu

Indhold

Indledning.....	2
Hvad betyder egentlig “at arbejde”?.....	2
Arbejde og læring	3
Hvorfor giver det mening at arbejde?	4
“Det er lidt kedeligt” - arbejde på produktionsskolen fra deltagernes synsvinkel	4
„they don’t see the benefit“ – Praktikophold set fra pædagogernes synsvinkel	5
Institutionelle hindringer	6
Hvad betyder arbejde for deltagerne?	6
Kriterier for et godt arbejde	8
Et arbejde, der giver mening	9
Tilhørsforhold	9
Aktiv handling	9
Godt arbejde, vellykkede læringssituationer.....	10
Skateboard Workshop	10
På sildemarkedet.....	10
Udblik	10

Indledning

Denne tekst er baseret på de erfaringer, som er opnået i INTERREG-projektet JUMP igennem de sidste to år. JUMP er forkortelsen for "Jobs igennem Udveksling, Mobilitet og Praksis" og har det formål at fremme integrationen af udsatte unge på arbejdsmarkedet i den tysk-danske INTERREG-region.

Til dette formål har tyske og danske produktionsskoler udviklet lettilgængelige udvekslingsformater:

Fra en endagstur eller en udveksling til værksteder, produktionsskolerne imellem, til en ledsaget praktik i en virksomhed, eller fra en cykeltur langs den dansk-tyske grænse til en Future Camp på en dansk campingplads.

JUMP tilbyder danske og tyske elever mangfoldige muligheder for at mødes. Elevernes ophold i udlandet blev ledsaget af studerende og medarbejdere fra Europa-Universität Flensburg samt Roskilde Universitet. Erfaringerne fra projektet er grundlaget for serien "JUMP-Impulser", som præsenterer vigtige resultater under forskellige emner.

Denne JUMP-Impuls tager mottoet fra JUMPs Future Camps op, hvor vi udvikler idéer om det "socialt gode arbejdsmarked og det gode liv i regionen". Denne impuls er baseret på de hidtidige aktiviteter, mange interviews og samtaler med lærere og elever, samt de forskellige erfaringer og opfattelser af arbejde, som kom til udtryk i den forbindelse. Den er tænkt som en inspiration og et værktøj for den videre udvikling af samarbejdet og udvekslingsprogrammerne produktionsskolerne imellem på tværs af den dansk-tyske grænse. I forbindelse med at leve op til JUMP-projektets overordnede mål og bæredygtighed, har disse udtryk for vidt forskellige arbejdserfaringer givet anledning til at drøfte, hvad et godt arbejde er.

Hvad betyder det egentlig "at arbejde"?

Arbejde spiller en central rolle og står i centrum for alle projektaktiviteter - de fleste gange som et problem eller et mål, der er svært at opnå. Det er vanskeligt at finde egnede praktikpladser, men det er heller ikke nemt at finde elever, som har lyst til at komme i praktik i en virksomhed i et andet land. Det kan allerede være en udfordring at tage skridtet fra produktionsskolen til en virksomhed i ens eget land. Det særlige pædagogiske kendetegn ved produktionsskolerne er den systematiske forbindelse imellem **arbejde og læring**. Arbejdet på produktionsskolernes værksteder anses som et første skridt på vejen mod integrationen på arbejdsmarkedet. Produktionsskoler skaber social anerkendelse og opbygger tilhørsforhold igennem tilknytninger til virksomheder, som svarer til

HVORFOR ARBEJDE?

deltagernes særlige læringsbehov. Lærernes opgave er at muliggøre dette samspil mellem læring og arbejde.

JUMP har udviklet mangfoldige tiltag og aktiviteter i den forbindelse. På "Sildemarkedet" på Møn drev elever fra Tyskland og Danmark en pandekagebod sammen. På en fælles cykeltur langs den dansk-tyske grænse besøgte man virksomheder og mulighederne indenfor cykelturismen blev udforsket. Der bliver også jævnligt arrangeret udvekslingsophold på produktionsskolerne på den anden side af grænsen, eller praktiker i samarbejdende de udenlandske virksomheder. Future Camps er workshops der giver rum til at udvikle innovative idéer om et godt liv og arbejde i den dansk-tyske grænseregion.

Arbejde og læring

Som regel ser man læring som forudsætning for at få et arbejde. En afgangseksamen gælder som adgangsbillet til arbejdslivet. Inden man bliver ansat, skal man gennemgå en uddannelse, og inden man kan forfremmes skal man videreuddannes. På den måde er læring en investering i ens egen karriere, som først skal gøres individuelt for at få adgang til at arbejde - og det skal selvfølgelig også lønne sig bagefter. Læring og arbejde er altså adskilt, lige som om den ene var intellektuel og den anden mere praktisk orienteret. Og læring er ikke altid forbundet med positive konnotationer i den sammenhæng. Læring kan være krænkende, fordi man hele tiden bliver konfronteret med ens egne svagheder: Kun det, som jeg ikke kan, skal jeg lære, ofte ved at afprøve og øve det i sikre omgivelser.

Erhvervsarbejde foregår udenfor skolens sikre rammer. På arbejdspladsen, på værkstedet, på kontoret eller i forretningen indgår ens produktion, kommunikation og handlinger i en social sammenhæng. Fejl har konsekvenser, og når man kan noget, får man anerkendelse.

Når man vil skifte perspektiv og se et arbejde som et læringsmiljø, så skal man tolke fejl som anledninger til læring. Som vi siger: „Man lærer af sine fejl“. Den mad som er brændt på, det upassende arbejdsstykke, den fallerede forretning eller misforståelsen med en kollega bliver til et udgangspunkt for at finde årsagen til fejlen og dermed det første skridt i læringsprocessen. Hvis det lykkes den næste gang, får man til gengæld anerkendelse som en bekræftelse for det, man har lært. Sådan en konstruktiv tilgang til arbejde og læring forudsætter, at man virkelig får lov til at arbejde med noget, der giver mening, og at være del af en realistisk arbejdsproces. Produktionsskoler stiller denne type lærings- og arbejdsmiljøer til rådighed. I JUMP opdager og afprøver vi flere.

Arbejdserfaringen i JUMP udvides til at omfatte en helt anden dimension, nemlig erfaring med ophold

HVORFOR ARBEJDE?

i udlandet, da det er et centralt mål i projektet, at deltagerne får mulighed for at komme i praktik på en produktionsskole eller i en virksomhed i nabolandet. Ud over de faglige krav møder deltagerne udfordringen at bevæge sig i fremmede omgivelser, at kommunikere på et fremmed sprog og at skulle samarbejde med et nyt hold.

Forskellige dimensioner af arbejdslivet gør sig gældende i projektet. For det første er der forskel imellem Danmark og Tyskland. Kulturforskelle viser sig for eksempel i forskellige arbejdskulturer og pædagogikker. Men også erhvervsuddannelsessystemerne, de regionale arbejdsmarkeder og den måde, produktionsskolerne er organiseret på, varierer meget, selvom mange ting ligner hinanden.

Hvorfor giver det mening at arbejde?

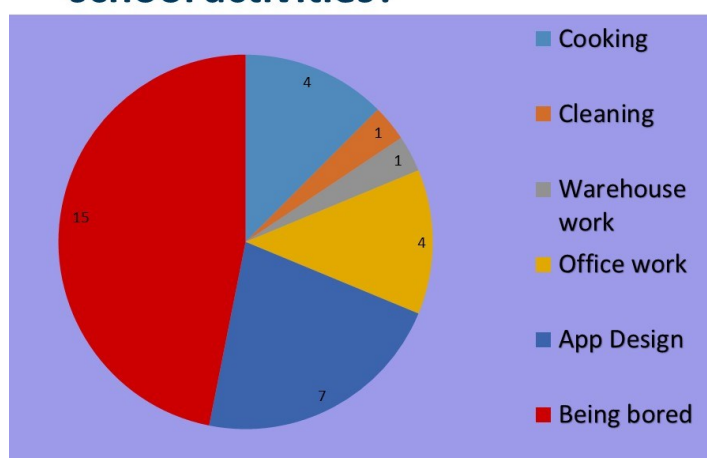
Erhvervsarbejde er grundlag for et selvstændigt liv. Arbejde er forudsætningen for uafhængighed og autonomi og man får anerkendelse igennem sit arbejde.

Et arbejde strukturerer livet og hverdagen og indikerer ens sociale status. Det gælder ikke kun for erhvervsarbejde. I overensstemmelse med produktionsskolernes uddannelsesmodel definerer deltagerne deres aktiviteter på skolen som "arbejde". Især med henblik på at have et arbejde, er der dog stor forskel på lærernes og elevernes virkelighed. Der var især to ting, der kom i fokus i den sammenhæng.

"Det er lidt kedeligt" - arbejde på produktionsskolen fra elevernes synsvinkel.

Det var bemærkelsesværdigt og også irriterende, hvor meget eleverne talte om, at de keder sig i hverdagen på produktionsskolen. Bagefter kan man se, hvilke aktiviteter der blev nævnt i interviewene:

How do students report about their production school activities?

- How to provide meaningful work experiences?
- How to enable experiences of success?
- How to allow to engage in communities of practice?

Interreg
Deutschland - Danmark

HVORFOR ARBEJDE?

Det følgende uddrag fra et interview viser det samme:

IP: *Altså en helt almindelig dag går med, at vi kommer ind, vi siger goddag, og så taler vi om dagen, for eksempel hvad vi skal, på grund af praktikken og så videre. Så går han [læreren] på kontoret og vi sidder så med vores kladdehæfte ja, og hvis der så ikke er mere at lave, så bruger vi hele tiden til at kopiere eller laminere. Ellers ser vi Minions eller andre tegnefilm.*

IN: *I hvilket workshop er du?*

IP: *Lager og handel, økonomi og administration. ... ehm, det er nogenlunde okay. (.) Ja, altså det er ikke det bedste, fordi, som sagt, lige nu laver vi næsten ikke noget. Vi sidder der virkelig i otte timer og (.) spiller Mahjong eller skak og det er (.) ikke virkelig (.) udfordrende ... det er virkelig lidt kedeligt!*

Om grunden til, at deltagerne taler så meget om, at de keder sig, er at de bliver udfordret for meget eller for lidt, kan vi på nuværende tidspunkt kun spekulere over. Men det er indlysende, at kedsomheden er et udtryk for, at et vigtigt kriterium for "et godt arbejde" ikke er opfyldt: og at eleverne ikke forstår eller ikke vil se, hvorfor den pågældende aktivitet giver mening.

Hvad kan vi gøre ved det? En større inddragelse og muligheden for at være med til at bestemme, hvad man fremstiller - i det mindste, når situationen tillader det - kan fremme engagementet i ens

arbejde. Også respekt og belønning som systematisk og forventelig anerkendelse af ens præstation kan bidrage til at aktiviteter, som synes at være kedelige, giver mening - for eksempel, når resultater eller produkter bliver udstillet eller præsenteret offentligt.

„They don't see the benefit“ – praktikker set fra lærernes synsvinkel

Et centralt mål i projektet JUMP er formidlingen af en praktik i nabolandet. Det har dog vist sig at være svært indtil videre. Der blev ikke gennemført så mange praktikker som planlagt. Grunden til det er imidlertid ikke, at der ikke blev tilbudt nok praktikpladser til deltagerne. Tværtimod har alle deltagende institutioner et netværk af engagerede virksomheder, hvor det er muligt at komme i praktik og som støtter praktikanterne. Men det ser ud til at være en stor udfordring for deltagerne at gå i praktik i et andet land. Flere gange er praktikker, som allerede var aftalt, blevet aflyst i sidste øjeblik med begrundelser, som lyder som undskyldninger og som afslører angst og manglende selvtillid. At efterlade venner, familie og produktionsskolen for at arbejde i udlandet, at gøre sig forståelig på et andet sprog og at finde sig til rette i ukendte omgivelser er tilsyneladende en stor udfordring for mange - også, når man kun skal være af sted i et par dage.

Også her kan man spekulere over årsagerne og også her kan det være sådan, at deltagerne ikke forstår, hvorfor de skal udsætte sig selv for disse usikkerheder. Ud fra positive eksempler kan vi dog se, at især den sociale opbakning spiller en stor rolle. Man er ikke lige så bange for det ukendte, når

HVORFOR ARBEJDE?

man allerede har mødt de mennesker, man skal arbejde sammen med.

Det kan også hjælpe, at man ikke skal klare udfordringen alene. I JUMP har vi udviklet de følgende støttestrategier:

- Elever fra produktionsskolen i udlandet kan være til rådighed for eleven.
- Tandempraktiker, hvor to deltagere går i praktik sammen og kan bo sammen i det andet land.
- Inddragelse af forældrene i forberedelsen.
- Praktikvejlederne rejser til produktionsskolerne i nabolandet og "gør reklame" for en praktik på deres skole i det land de kommer fra.
- Besøg på de virksomheder, hvor man kan komme i praktik, bliver integreret i JUMPs udvekslinger og besøg.

Institutionelle hindringer

JUMP-projektet har en særlig status ude på de deltagende skoler. I hverdagen på skolerne gør vi en dyd af hele tiden at argumentere og reklamere for projektets mangfoldige aktiviteter og mål. Både på dansk og tysk side er produktionsskolernes arbejdsbetingelser og deres organisationskultur ikke nødvendigvis indstillet på at støtte udvekslingstiltag. Kollegaer skal overbevises eller overtales til at tage af sted eller til at deltagerne kan få fri. Skolernes ledere skal støtte projektet organisatorisk og støtte idéen. Det er åbenbart ikke en selvfølge - i hvert fald ikke på alle institutioner.

Hvad betyder arbejde for eleverne?

De følgende citater giver et indblik i, at når eleverne taler om arbejde, mener de som regel deres arbejde på produktionsskolen. Det fremstår tydeligt, hvor vigtigt deres arbejde er for dem. At arbejde spiller en stor rolle i deres visioner om fremtiden. Selvfølgelig er et arbejde knyttet til en indtægt og det første, eleverne associerer med et arbejde, er *at tjene penge*. Et erhvervsarbejde anses som en forudsætning for et selvstændigt og "normalt" liv.

*IP: Ja, så... jeg siger det sådan: Min familie, altså **alle**, arbejder, og det vil jeg også. Jeg vil ikke være ham, der ikke har et arbejde. Og jeg ved, som jeg nu kender mig selv, at jeg også vil gøre noget for, at jeg kan gå på arbejde, fordi - hvad skal man ellers lave? Hvis du ikke arbejder, så har du ingen penge, har ikke råd til noget. ... og sådan vil jeg ikke være. Jeg vil have råd til noget og senere har jeg måske børn*

HVORFOR ARBEJDE?

og en kone, og så kan du ikke komme langt når du er på kontanthjælp man skal også overveje, om kvinder overhovedet vil have en arbejdsløs?

IN: : *Hvorfor er det nødvendigt at arbejde?*

IP: *For at have penge. I Danmark handler alt om penge. Hus, at leve, ja der er ikke noget der er gratis. Det er sådan, hvis du ikke har penge har du faktisk ikke noget i Danmark.*

Men ikke kun den økonomiske værdi af et erhvervsarbejde er efterstræbt. I det følgende understreger eleven, at han eller hun får anerkendelse på sin arbejdsplads - i dette tilfælde på produktionsskolen. I modsætning til tidligere negative lærings- og livserfaringer er dette en positiv oplevelse.

IP: *De sidste to, tre år var ikke ligefrem en fornøjelse for mig. Jeg fortæller om det lige om lidt. Meget stress i skolen, stress med min mor... fordi jeg var integrationsbarn... så jeg tænkte hele tiden: "Du er dum, det klarer du ikke alligevel". ... og til sidst, der gjorde jeg det alligevel, jeg bestod folkeskolens afgangsprøve. Det, der også var et problem, fordi jeg havde problemer i skolen og med min mor og så videre, var at så begyndte jeg at gøre skade på mig selv.*

IN: *Hvad gjorde, at du nu har det bedre?*

IP: *Mhm, for det første at jeg tænker på noget andet, når jeg er på arbejde. Man er ikke hjemme hele dagen og har mange andre ting at tænke over. Også de folk, som er her, og som jeg har et godt forhold til, de støtter mig og bakker mig op... hvad betyder arbejde for mig? Jeg vil sige: Uden et arbejde vil jeg ikke være til gavn, ingen liv uden et arbejde. Det er min logiske forklaring.*

7

Mange interviews viser også, hvor mange forhindringer man kan møde på vej til en uddannelse, som gør det nødvendigt at gå omveje eller gøre det umuligt at opnå erhvervsarbejde eller drømmejobbet. Når sundhedsmæssige eller psykiske begrænsninger gør det umuligt at komme direkte i uddannelse eller i erhvervsarbejde, bliver processen med at vælge et erhverv beskrevet som en række tilfældigheder og ikke som et valg man selv træffer.

IP: *Jeg ville oprindeligt tage en anden uddannelse, men så (.) kom helbreddet, så måtte jeg opereres og nu har jeg det.*

IN: *Og hvilken uddannelse ville du tage?*

IP: *Åh, jeg ville så meget... Først landmand// men nu gør jeg det. ... jeg vil ikke hele tiden frem og tilbage [mellem valg]. Nu afslutter jeg det og ser, hvad jeg gør.*

Kriterier for et godt arbejde

Produktionsskoleelever har som regel kun haft få muligheder for at få positive arbejds erfaringer. Herunder, at få glæde af det de kan, og være stolte af et vellykket produkt eller det at andre har brug for dem, som del af et samarbejde; for ikke at tale om at kunne forsørge sig selv igennem et erhvervsarbejde. Deres syn på arbejde er meget anderledes end medarbejdernes eller lærernes. Om de kan samle positive arbejds erfaringer kan man undersøge ved hjælp af idéen om situeret læring.

Det blev udviklet af antropologerne *Jean Lave* og *Etienne Wenger* i 1991. Grundlaget var deres etnografiske iagttagelser om udviklingen af praktiske færdigheder på forskellige erhvervsområder og i forskellige lande. Konceptet lægger vægt på de sociale dimensioner af læring og praksisfællesskaber. Derved står de tre dimensioner: aktivitet, tilhørsforhold og mening i centrum. For at opleve arbejde som noget positivt, at kunne videreudvikle sig i arbejdssammenhængen og at identificere sig med arbejdet er det ifølge Lave og Wenger vigtigt

- At være aktiv ogat få lov til at deltage i praksisfællesskabet,
- At man oplever at man er del af et samarbejde, at man hører til og
- At man forstår meningen med en aktivitet og bidrager til et fælles mål.

En væsentlig forudsætning er selvfølgelig deltagelsen i en arbejdsproces.

"Om en mester (master) udløser en læringsproces er ikke afhængig af, om han eller hun kan formidle den lærende sine koncepter, men afhængig af, om han eller hun får deltagerne til at have del i en praktisk kontekst, så at de kan lære og udvikle sig." (Lave/Wenger, s. 21, egen oversættelse).

De tre dimensioner kan forstås og bruges som dele af en god og socialt inkluderende arbejds sammenhæng.

HVORFOR ARBEJDE?

Et arbejde, der giver mening

Et arbejde, også i en produktionsskole, giver mening, når dem, der arbejder, forstår og anerkender, hvorfor arbejdet gør gavn. Det kan opnås på forskellige måder: Produkter er direkte til gavn eller har en materiel værdi, som kan realiseres. Fremstillingen er forbundet med anerkendelse, som kan formidles på forskellige måder, for eksempel som egentlig belønning, i form af ros, offentlig opmærksomhed eller lignende. Et eksempel på, hvor motiverende en målsætning kan være, er musikworkshops på Future Camps.

Tilhørsforhold

I en gruppe skal man yde sit eget bidrag til, at den fælles arbejdsproces

lykkes. Alle har en vigtig opgave og alle er ansvarlige for at nå et fælles mål. Det er samtidigt af

betydning, at arbejdet gør det muligt at opleve, at man hører til.

I en arbejdsproces, der er opbygget på den måde, agerer den enkelte samtidig medlem af en arbejdsgruppe sammen med kolleger. På den måde skaber det identitet, når man arbejder sammen. Processen bliver støttet af elementer, som viser, at man er kompetent og hører til, som for eksempel arbejdstøj.

9

Aktiv handling

Det praktiske arbejde er grundlæggende for enhver arbejdsproces. At handle aktivt er grundlaget for en positiv arbejdsoplevelse. Egne aktiviteter er forudsætningen for selvtillid og succesoplevelser. På Future Camps bruger vi dette princip, når vi fremstiller fælles produkter som cykler, skateboards eller designprodukter i workshops.

HVORFOR ARBEJDE?

Godt arbejde, vellykkede læringssituationer

De følgende eksemper, som er fra hidtidige projektforsøg, er eksempler på god praksis.

Skateboard Workshop

De tre dimensioner af situeret læring ifølge Lave og Wenger - mening, handling og fælleskab - kom også til udtryk ved en skateboard-workshop, som blev tilbudt på flere Future Camp. Her fik deltagerne mulighed for at engagere sig praktisk og selv være kreative. De produkter, som blev fremstillet, blev givet til et velgørenhedsprojekt, "Pigeon Plan". På den måde havde den kreative fremstilling af skateboards et yderligere formål, som ikke var begrænset til selve fremstillingen af produktet. Fremstillingen af skateboards var del af en større sammenhæng og deltagerne kunne forfølge et mål som gruppe. Den enkeltes bidrag var afgørende for, at det fælles mål blev opnået og var synlig for alle.

På sildemarkedet i Stege

En central oplevelse i det første år i projektet var deltagelsen på sildemarkedet på Møn. En erhvervsdrivende indenfor turisme på øen havde tilbudt, at projektets deltagere kunne drive en pandekagebod sammen med ham på markedet. Han viste dermed tillid til deres kompetence. Efter at han havde bestemt arbejdstøjet, bodens udstyr, opskrifter og råvarerne fik eleverne opgaven til at selvstændigt drive boden. De fungerede som "rigtige" pandekage-bagere på Sildemarkedet. Skolens trygge omgivelser var ikke til stede og eleverne kunne for eksempel ikke trække sig tilbage til deres rolle som elever overfor kunderne. Samtidig skulle de arbejde sammen for at boden kunne blive et succes. Den offentlige opmærksomhed igennem den regionale tv-station understregede aktivitetens betydning. Eleverne blev tiltalt og præsenteret som fagfolk og deres arbejde blev rost.

10

Udblik

Mange flere idéer for et godt liv og et godt arbejde i regionen er blevet udviklet i det hidtidige projektforsøg. De fleste sigter mod at udvikle cykelturismen i regionen. Mobile cykelværksteder, planlægning af en cykelrute, pop-up events og mad og drikke til pauserne er nogle af de idéer, som på lidt længere sigt kan bidrage til, at regionens økonomiske styrker udbygges yderligere og arbejdsmarkedet bliver mere inkluderende.

Hvorfor arbejde?

At arbejde, leve og lære i regionen

Impressum:

Udgivet af:

Europa-Universität Flensburg
Institut für Erziehungswissenschaften
Arbeitsbereich Erwachsenenbildung
niemeyer@uni-flensburg.de
sebastian.zick@uni-flensburg.de

Skrevet af:

Beatrix Niemeyer-Jensen

Med assistance fra Nicole Cordsen, Johanna-Juliane Kunze, Sandra Lüders, Sebastian Zick og Dr. Christine Revsbech-Jensen.

Oversat af:

Esther Bertling

Denne JUMP-impulser er udviklet inden for rammerne af projektet i samarbejde med alle JUMP-projektpartnere.

Interreg
Deutschland - Danmark

